

Д. Л. Лемеш
аспірант кафедри конституційного, адміністративного права
та соціально-гуманітарних дисциплін
Інституту права та суспільних відносин
Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»

КЛАСИФІКАЦІЯ ПРАВ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ЯК СУБ'ЄКТА АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Поліцейський, виступаючи одним із суб'єктів адміністративних правовідносин, реалізує свої права з метою виконання, покладених на нього функцій. Його статус посадової особи Національної поліції зумовлює наявність у нього лише тих прав, які закріплені у нормативно-правових актах України. Варто вказати на важливість прав у структурі адміністративно-правового статусу поліцейського, яка полягає, передусім, у тому, що вони дають змогу здійснювати державно-владні повноваження та впливати на розвиток правовідносин, в які особи вступають.

З метою систематизації прав поліцейського як суб'єкта адміністративних правовідносин необхідно розробити відповідну класифікацію, що матиме не тільки теоретичне, але й практичне значення.

Актуальність теми дослідження підтверджується відсутністю наукових робіт, що присвячені класифікації прав поліцейського як суб'єкта адміністративних правовідносин відповідно до нового Закону України «Про Національну поліцію», що у поєднанні з необхідністю комплексного наукового аналізу питання обумовлює важливість та своєчасність статті.

Окремі аспекти визначення прав посадових осіб органів внутрішніх справ України досліджували такі вчені, як: Д.М. Бахрах, В.М. Василенко, М.І. Іншин, М.В. Кравчук, Л.В. Крупнова, А.М. Куліш, О.В. Литвин, А.В. Панчишин, О.В. Петришин, С.В. Шестаков та багато інших. Однак нині відсутні комплексні дослідження, присвячені класифікації прав поліцейського як суб'єкта адміністративних правовідносин з урахуванням оновленого законодавства в цій сфері, що ще раз підкреслює важливість та актуальність запропонованої теми.

Метою статті є розробка класифікації прав поліцейського як суб'єкта адміністративних правовідносин. Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі завдання: визначити поняття та юридичну природу прав поліцейського як суб'єкта адміністративних правовідносин; виділити критерії класифікації відповідних прав поліцейського та охарактеризувати групи прав поліцейського за законодавством України.

Права є невід'ємною частиною державно-владних повноважень поліцейського, які, у свою чер-

гу, виступають складовим елементом його адміністративно-правового статусу. Тому права мають важливе значення у забезпеченні виконання поліцейським державно-службових функцій.

М.І. Іншин із цього приводу зазначав, що працівники органів внутрішніх справ наділяються державно-владними повноваженнями і здатні приводити в дію механізм державного примусу. Владна природа службових повноважень забезпечує реальну і необхідну можливість для зазначеної категорії державних службовців впливати на поведінку суб'єктів суспільних відносин для досягнення соціально-корисного результату, забезпечує обов'язковість їх підпорядкування законним вимогам і розпорядженням [1, с. 45]. Погоджуючись з думкою науковців, необхідно зауважити, що поліцейський як учасник державно-службових правовідносин може наділятися різними видами прав, які класифікуються за відповідними критеріями. В науковій літературі висловлюються різні точки зору на проблему класифікації службових прав суб'єктів адміністративних правовідносин, зокрема, співробітників органів внутрішніх справ.

На думку А.М. Куліша, права працівників органів, служб, структур та підрозділів міліції – це соматичне поняття, що охоплює кілька рівнів: права державного службовця, права працівника органів внутрішніх справ, безпосередньо права державних службовців органів міліції. Обсяг прав збільшується від державного службовця через державного службовця органів внутрішніх справ до державного службовця органів міліції. Це пов'язано з поступовим ускладненням відповідного правового статусу, з огляду на який збільшується коло посадових прав [2, с. 71–72]. Виникає необхідність виділити такий критерій класифікації прав поліцейського, як посада, яку він обіймає в системі органів Національної поліції. Коло таких прав розширюється від поліцейського, який обіймає нижчу посаду в органі поліції, до керівника Національної поліції.

В.М. Василенко, розглядаючи адміністративно-правовий статус ветеринарної міліції, запропонував об'єднати всі права співробітника міліції в дві групи. До першої групи науковець відніс безпосередні права працівників ветеринарної міліції,

якими вони наділяються як працівники міліції і представники виконавчої влади. До другої групи, на думку вченого, відносяться права, якими володіють працівники ветеринарної міліції залежно від посади й органу (підрозділу), в якому проходять службу. Крім того, з аналізу повноважень, які входять до адміністративно-правового статусу працівника ветеринарної міліції, В.М. Василенко виділив ті права, якими працівник володіє постійно, незалежно від місця та часу перебування, та додаткові, що покладаються на нього в разі виникнення ускладнених умов, надзвичайних обставин тощо [3, с. 98]. Розмежовуючи дві основні групи прав, науковець фактично поклав в основу критерій постійності або тимчасовості володіння посадовою особою відповідними правами. Стосовно прав працівника поліції такий критерій класифікації також доцільно застосувати.

Відповідно до ст. 67 Закону України «Про Національну поліцію», поліцейські можуть перебувати у розпорядженні органів поліції для подальшого проходження служби під керівництвом посадових осіб, уповноважених призначати на посади поліцейських. Поліцейські продовжують проходити службу згідно із законом, виконуючи обов'язки служби відповідно до тимчасових функціональних обов'язків, визначених керівником відповідного органу (закладу, установи) поліції, з урахуванням попередніх посад, які обіймав поліцейський, рівня його знань та професійного досвіду. Ст. 69 встановлено, що у зв'язку зі службовою необхідністю на поліцейського, який обіймає штатну посаду, може бути покладено тимчасове виконання обов'язків за іншою посадою, а саме: 1) вакантною – за його згодою; 2) невакантною – у разі тимчасової відсутності або внаслідок усунення чи відсторонення від посади поліцейського, який займає таку посаду, незалежно від його згоди [4].

Л.В. Крупнова вважає, що за сучасних реалій соціально-державного життя суспільства усі права державних службовців слід класифікувати наступним чином: 1) права, надані державному службовцю при вступі на державну службу; 2) загальногромадські права; 3) службові права, що поділяються на загальнослужбові і посадові; 4) особисті права, пов'язані з кар'єрою державного службовця, з реалізацією прав на матеріальне забезпечення, відпочинок, пільги та реалізацію його права на соціально-правовий захист [5, с. 64].

Поліцейський як державний службовець у системі органів виконавчої влади володіє всіма правами, визначеними Законом України «Про державну службу» [6] з урахуванням особливостей і обмежень, встановлених Законом України «Про Національну поліцію» [4].

Для того щоб розробити класифікацію прав поліцейського як суб'єкта адміністративних правовідносин, визначимо поняття відповідних прав.

Такими правами є закріплена в адміністративному законодавстві міра дозволеної поведінки працівника поліції, яка наділяє його можливістю виконувати державно-владні повноваження та вступати в адміністративні правовідносини з іншими суб'єктами.

На підставі аналізу Закону України «Про Національну поліцію» [4], Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Національну поліцію» [7], наказів Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Положення про патрульну службу МВС» [8], «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції» [9] та ін. можна запропонувати таку класифікацію прав поліцейського як суб'єкта адміністративних правовідносин:

1) залежно від рівня посади, яку обіймає поліцейський в органах Національної поліції: права керівника та заступника поліції вищого рівня, права керівника та заступника поліції, а також права рядового поліцейського, універсальні права (якими користується кожен поліцейський незалежно від посади, яку він обіймає).

Наприклад, до прав керівника поліції, відповідно до ст. 22 Закону України «Про Національну поліцію», відносяться: розподіл обов'язків між своїми заступниками; підписання наказів поліції; скасування повністю чи в окремі частині актів територіальних органів поліції; у межах повноважень надання доручень, обов'язкових для виконання поліцейськими, державними службовцями і працівниками поліції тощо [4]. Універсальними правами поліцейського виступають такі: вимагати від громадян дотримання громадського порядку; вимагати від осіб, які порушують громадський порядок, припинення правопорушень; перевіряти у громадян при підозрі в учиненні ними правопорушень документи, що посвідчують їх особу, а також інші документи у передбачених законом випадках і способом; здійснювати в установленому законодавством порядку особистий огляд, огляд речей і документів, транспортного засобу і вантажу тощо [8];

2) за функціональним критерієм: права, які мають працівники патрульної поліції, поліції охорони, права поліцейського як суб'єкта провадження у справах про адміністративні правопорушення тощо.

Наприклад, до прав поліцейського у сфері провадження у справах про адміністративні правопорушення належать: складання протоколу про адміністративне правопорушення, збирання доказів у справі, розгляд у порядку та у випадках, передбачених законодавством, справи про адміністративне правопорушення, винесення по ній постанови тощо;

3) залежно від тривалості та підстав наділення поліцейського відповідними правами: постійні

права, які поліцейський виконує відповідно до посадових інструкцій; тимчасові права, якими його наділяють через тимчасове заміщення відсутнього поліцейського або перебування в розпорядженні іншого керівника.

Систематизація прав поліцейських відповідно до наведених вище критеріїв дає змогу виявити певні прогалини законодавчої регламентації відповідних прав. Зокрема, можна зробити висновок, що в Законі України «Про Національну поліцію» необхідно уточнити службові права поліцейського в різних сферах його діяльності, передусім, ті права, які носять універсальний характер, тобто якими користується кожен поліцейський, незалежно від посади, яку він обіймає.

Література

1. Іншин М.І. Поняття та елементи статусу державного службовця органів внутрішніх справ // Форум права. -2006. - № 1. - С.45-50.
2. Куліш А.М. Організаційно-правове забезпечення статусу працівника податкової міліції України: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право» / А.М. Куліш ; Харківський нац. ун-т внутр. справ, - Х., 2003. - 177 с.
3. Василенко В. М. Адміністративно-правовий статус працівника ветеринарної міліції: дис. канд. юрид. наук : 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право» / В.М. Василенко ; Харківський нац. ун-т внутр. справ - Х., 2009. - 184 с.
4. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України. - 2015. - № 40-41. - Ст. 379.
5. Крупнова Л.В. Адміністративно-правовий статус працівника державної виконавчої служби: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право» / Л. Крупнова ; Нац. ун-т держ. податкової служби. - Ірпінь, 2008. - 177 с.
6. Про державну службу : Закон України від 31.12.2015 р. № 889-VIII // [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54571.
7. Про затвердження Положення про Національну поліцію : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 р. № 877 // [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/control/ru/cardnpd?docid=248607704>.
8. Про затвердження Положення про патрульну службу МВС : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 02.07.2015 р. № 796 // Офіційний вісник України. - 2015. - № 54. - Ст. 1767.
9. Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 06.11.2015 р. № 1376 // Офіційний вісник України. - 2015. - № 99. - Ст. 3405.

Анотація

Лемеш Д. Л. Класифікація прав поліцейського як суб'єкта адміністративних правовідносин в Україні. - Стаття.

У статті розглядаються поняття та юридична природа категорії «права поліцейського як суб'єкта адміністративних правовідносин»; розроблено класифікацію прав поліцейського як суб'єкта адміністративних правовідносин; охарактеризовано кожен групу відповідних прав.

Ключові слова: поліція, працівник поліції, адміністративні правовідносини, права, класифікація.

Аннотация

Лемеш Д. Л. Классификация прав полицейского как субъекта административных правоотношений в Украине. - Статья.

В статье рассматриваются понятие и юридическая природа категории «права полицейского как субъекта административных правоотношений»; разработана классификация прав полицейского как субъекта административных правоотношений; охарактеризована каждая группа соответствующих прав.

Ключевые слова: полиция, работник полиции, административные правоотношения, права, классификация.

Summary

Lemesh D. L. The classification of the rights of police as a subject of administrative relationships in Ukraine. - Article.

In the article the concept and the legal nature of the category of “rights of police as a subject of administrative relationships”; classification of rights as a subject of police administrative legal relations; each group described respective rights.

Key words: police, police officer, administrative, legal, law, classification.